

Literatur aurkezpenak I

Iluntzea da. Literatur aurkezpen bat arimarik bako antzoki dotore batean. Sarreran, aurkeztuko den liburuaren aleak. Hamaika. Gutxi begiratzen du liburua. Kristalik gabeko erakusleihoan dirudite, beharbada horregatik jendea ez da eskuratzen ausartu. Antzoki barrura goaz. Apurka-apurka betetzen ari da. Berrehun bat lagun literaturaz gozatzeko asmotan. Idazle gutxi. Bat... bi... eta hangoa. Goi mailako ikuskizuna izateko agintariek egon behar dute, jakina. Badira, izan. Neure atzean ile-apaindegitik irtendako emakumeak. Alboan trajedunak, zuzenean lanetik hurbildu direnak. Antzoki-oihalak zarratuta jarraitzen du. Hitz eta pitz inguruan. «Hau ez da literatura», diost ezagun batek. Zaila da, gero, literaturaren definizio hertsitik ateratzea; definizioak sunsitztea. Zalantza sortu zait; izan ere, literatur aurkezpen batek literaturatik zer edo zer izan beharko luke.

Kultura munduko aurpegi ezagunak ailegatzen ari dira. Solasaldi txikiak batekin eta besterekin. Edozein ipuin zein eleberriko elkarrizketak izan litezke horiek denak. Aurrean, Kultura-Totem bat paratu zait. Nik ez ditut GizaTotem-ak maite. Batez ere euren buruari titulu hori aitortzen diotenean. Aurrean jarri zaidana horietakoa da. Bakarrik etorri da. Luis XIV.a jauregiko saloitzarrerera sartzen zen moduan egin du berak agerraldia. Tronpetak, ordea, aspaldi isildu ziren; eta hala ere kultura asmatu zuen Totem horrek entzuten ditu. Belarri aristokratikoak izango dira.

Antzoki hotzeko ahotsak ikuskizuna hastear dagoela diosku. Ikuskizuna. «Honek gutxi du literaturatik», errepikatu dit ezagunak. Hasi da, bada, ikuskizuna. Liburuaren hezur-

dura erakusten hasi dira, lerro artekoak, esan ez zirenak, interpretazioak, asmoak, esan nahi zirenak.

Txaloak etengabeak. Oihala gora, txaloak. «Arratsalde on, denoi», txaloak. «Liburua hementxe duzue», txaloak. Aurkezlearen berbak, txaloak. Gonbidatu bereziaren hitzaurrea, txaloak. Oihala behera, txaloak.

Literaturak baditu milaka aurpegi, eta osterantzeko bideak jorratzeko asmo berrietan aurkezpen ezberdinak egiten hasi dira. Musika azaldu da solasaldiotako askotan. Musikak ere baduelako literaturatik asko. «Honek, gutxi literaturatik», hirugarrenez diost ezagunak. Nik literatura leku guztietan ikusten dut. Antzoki honetan, lakadun ile horretan, ezagunaren hitzetan, airean, bihotzik ez duen antzoki honetan. Baita txaloetan ere. Musika hasi da; kantariak olerki bati eman dio doinua. Erritmoa gustatu zait eta hankak berehala hasi dira jauzika. Tap, tap, tap eta tap. Kultur-Totemak ez dio musikari literaturatik ezer ikusten, antza. Luis XIV.ak bere tentetasunari muzin egin gabe gradu batzuk eskumatara mugitu du burua. Mespretxua dario begiradari. Tip, tip, tip eta tip bilakatu zaizkit oinak. Musikariak ekin dio literatura bide berriak urratzeari. Erritmoa bizitu du eta nire oinek dantza egin nahi dute. Tap, tap, tap eta tap. Luis XIV.ak burua biratu du berriz ere. Tip, tip, tip eta tip. Begirada itxiak, estuak eta mugarriz beteak gizon horrenak. Literaturaren berpizkundea eta euskarri berriak ezagutu baino lehen literaturaren beraren heriotza nahiko luke, ziurren. Ez zaizkit GizaTotemak gustatzen. Ezintasuna baino ez dakarkidate.

Amaitu da literatur aurkezpena. Txaloak eta txaloak. Antzoki-oihalak begiak itxi ditu. Jendea kalerantz doa. Antzokiko karrajuetan batzen dira. Liburuak besapeetan ikusten hasi naiz. «Azal ederra», «Oso itxura ona du», «Eskaini egin dit!».

Komunera bidea hartu dut. Bertan lau emakume (komun barruan dagoena kontuan hartuz gero). Harriko modernoaren bazterrean gaurko protagonista: liburua. Emakumeak komunaren diseinuaz berbetan ari dira. «Modernoegia praktikoa izateko». Emakumeak azaldu dio harrikoaren hondoa

ez dela oso sakona eta urak edozein momentutan egin deza-keela gainezka. Txorrota zabaldu du erakusteko. Urak bota ditu txorrotak. Protagonista den liburua jausi egin da sakonera gutxi duen harrikora, Beruneko soldadutxoak egin zuen legez. Busti egin da. Emakumeak arineketan hartu du liburua eta eskuak lehortzeko gailupean ipini du.

Karrajuetara itzuli naiz. Ezaguna zain daukat. Kultura munduan aurpegi ezaguna den batekin ari da hizketan. Agurtu ditut eta baita agertu den idazle bakarrenetarikoa ere. Ezagunak argi dauka eta esan egin dit. «Honek literaturatik ezer gutxi du».

Literatur aurkezpenak II

Zer dute literaturatik afariek? Galdera batekin erantzun nezake aurrekoa: zer du literaturatik bizitzak? Tira, literatur afari batera gonbidatu ninduten. Joan ere, joan nintzen. Irteeran jabetu nintzen liburua izan zitekeela afari hura. Demagun horrela izan zela. Eraiki dezagun, bada, liburua.

Izenburua: «Denok mahai borobiletan... edo nola aurkitu nuen nire izena zeraman papera». Hasiara-hitza: literaturak mundu asko ditu bere baitan. Zirkularra da. Elkarri jan-edana ematen diote. Ondorengoa literatura ere bada. Eskaintza: «Kaixo, idazlea zara? / Eta zu? / Bai, noski!».

Lehenengo kapitulua edota sarrera. Urria da euskaraz jarduten duten idazleen presentzia. Euskararen merkatua txikia delako, edota euskaraz idazten duten idazleak ez direlako jan-edan zale, alegia, dietan daudela. Trajedunek txin-txin egiten dute mugitzerakoan. Hitzarekin jolas eta solas dabil-tza gonbidatuak. Hizpideak, literarioak. Futbola, krisi ekonomikoa, ardoaren kalitatea, hura zein da?, urte gogorra pasatu du Urliak... Berendia eta Sandia liatuta daude... goxoa gero pernila, ez, nik nahiago dut ura naturala... eta zuk zer idazten duzu?... zigarrorik bai?

Bigarren kapitulua. Eskerronak bertaratutakoei. Paperik bako jendaurreko hitzak. «Liburua da kultura transmititze-

ko asmatu dugun modua». Txaloak. «Idazleak olinpora ailegutzen direnean idazle izaten jarraitzen dute». Txaloak. «Kritika txarrrik ez du izan liburu honek». Txaloak. «Plazera da literatura bultzatzea, gizarte honen altxorrik handiena, eta bultzatzen jarraitu behar dugu denon artean». Txaloak. Hausnarketa txikia: txaloek bere funtzioa galdu dute. Dena txalogarria denean, ez dagoenean txisturik txaloa alderatzeko, balioztatzeko, zein balio dute txaloek? Amaitu da hausnarketa. Azpizuna rochefort saltsarekin.

Hirugarren kapitulua. Aulkien jolasa hasi da, baina hemen aulkiak dira jolasean. Gizabanako literarioak abandonatzen hasi dira pare bat ordutik gorako txokoa izan dena. Azkenburukoetan lehenengo joanak. Modu literarioan doaz: begi kliskada batean. Bigarren kopan hurrengo ihesaldiak. Horiek osterantzekoa dute desagertzea. Addio eta agur beroak. Aulki hutsak gehituz doaz. Zigarroen keak sortutako lanbro artean desagertu gara gu. Etxera bidean euria hasi da. Zabalik dagoen taberna batera sartu gara gauaren balantzea egiteko.

Azken hitza. Afari literario gutxi egiten da («oso gutxiegi» idatziz gero Euskaltzaindiatik oharren bat bideratuko didate?) Alegia, ia ez dela egiten. Idazle izatea txatxi da (hemen ere Euskaltzaindiak oharren bat bidaliko ote dit?). Idazleak ez dira estralurtarrak; lurra zapaltzen dute, are gehiago, zapata azpiak urratuegi dituzte (edo oso urratuegi). Idazleak ez dira bereziak. Batzuetan gorbatak eramaten dituzte. Idazleak izaki arruntegiak dira... gara, esan beharko nuke? Tira, gara.

The end.

Paper galduak

Vladimir Nabokov-ek hil aurreko orduak eleberri berria izango zena idazten eman zituen. Tematu egin bazen ere, musa oro inguruan bazuen ere, *Lauraren orijinala* izan behar zuena ez zuen amaitu. Hiltzear zegoela emazteari agintarazi zion Lauraren apunteak eta paperak erreko zituela.

Emazteak baiezkoa eman zion, baina ez zituen erre. Nabokoven andrea hil ostean Dmitri semearen esku gelditu zen erantzukizuna. Hamaika paper zirriborro eta guzti aurkitu zituen. Eleberri baten hezurdura. Ingelesezt idatzita zeuden fitxak, alegia, ingelesez eta ez errusieraz idatzi zituela. Fitxa horietakoak irakurri berri ditut. Zertzeladak dira, zirriborroak, zalantzak, berba zehatzik aurkitu ez eta hutsik gelditzen diren zatiak. Gutxi gorabehera Laura ezagutu dut.

Liburua amaitu ostean Dmitriren erabaki eta buruhausteak gelditu zaizkit buruan. Zer egingo nuke nik horrelako batean. Zerk izango luke lehentasuna, hurbil-hurbilekoari agindutakoak ala literatura zabaltzeko nahiak?

Antza denez, Franz Kafka hiltzorian zegoela Max Brod albazea eta lagunari idatzi guztiak erretzeko agindua eman zion. Ez zuen bete. Naziak Txekoslovakian sartzerakoan paper guztiak eraman ei zituen gaur egun Israel den tokira. Istoria mamitsuago da, Broden heriotzaren ostean dokumentu asko Esther Hoffe idazkariaren esku gelditu zirelako. Emakumea duela urte gutxi batzuk hil zen eta dokumentuak bere alaben esku gelditu dira, baina hori beste kontu bat da. Gauza da Max Brodek ez zuela lagunari agindutakoa bete.

Roberto Bolañok idatzita utzi zuen eleberria ere agertu da (*El Tercer Reich*), baina tartean ez dakit promesarik ote dagoen. Salingerrek egunero idazten ei zuen, beraz, asko izan litezke berak utzitako idatziak, baina argirik ikusiko ote dute?

Eta zuk zer egingo zenuke? Demagun zure bikotea idazle entzutetsua dela eta hil aurretik kutxa batean dauden idatzi guztiak erretzeko agindua ematen dizula. Eta zuk promesa egiten diozula. Kutxa zabaldu, idatzitakoa irakurri eta literatura maila izugarria duela jabetzen zara. Erreko zenuke?

By the way

Uda ei da irakurleek gehien maite duten sasoi. Sekula baino gehiago irakurtzen omen da. Inoiz baino aukera zabala goa dago liburugintzari dagokionez. Hondartza galdu hone-

tan, baina, liburuak ez dira hainbeste. Harritu nau. Iaz sasoi honetan babesteko eguzkitako bilakatu ziren Stieg Larssonen liburuak. Hirurak. Nik zapaldu nituen hondartzatan gehien ikusi nuen liburua izan zen. Seiehundik gorako orrialdeko istorioan erabat barneraturik zeuden hondartza-bisitariak. Irakurtzeko ohiturarik ez duen neure lagun batek ere irakurketaren magia ezagutu zuen artean. Aurton, berriz, sukarra joan da. Ingurura begira ari naiz eta irakurle bakarra aurkitu dut. Emakumezkoa, berrogeita hamaika bat urtekoa. Camila Läckberg irakurtzen ari da. Nire neure ondorioa atera dut: izotzak liluratuta gelditu zen iaz. Eguzkiaren indarrak ezin du azaleko hoztasunarekin. Paradoxikoa dirudi denak. Kolore eta argiz beteriko lekua, zuri-beltzeko eleberria. Osterantzean ez dago libururik. Ez begi-bistan behintzat. Big Brotherren aitzindari izan zitezkeen aldizkariak nagusi dira, alegia, arrosa abizena eman eta gure bigbrothertasuna samurtu gura dutenak. Literaturarik izango ote da aldizkari horietan?

Argi gera bedi, hau ez da egun bateko ikerketa lana. Hondartza egunek iraun adinakoa baizik. Läckberg zaleak irentsi egin du lehenengo egunetako liburua. Bi egun behar izaten ditu. Itxura denez konpultsiboa da literatura hautaketan. Eta gustatu zait. Ni ere halakoa bainaiz. Idazle gustukoa aurkitu eta dena irakurri behar diot. Azala urdinxka du Läckbergen berriak; urdin hotza, eta pentsatzen dut hari beretik tiraka arituko dela Läckberg honetan ere. Irakurleak ez du begirik kentzen. Itzela da irakurle bat leitzen ari den horren barru-barruan dagoenean ikustea. Badirudi mundurik ez dagoela, ez hondarrik, ez umeen joan-etorriarik, eta alboan paratu zaigun oihularia ere ez du entzuten. Zorionekoa bera.

Bigarren liburua nekezago egin bide zaio. Lau bat egun eman ditu liburuaren mataza askatu guran. Hirugarrena hartu duenean neke zantzu apur bat igarri diot. Horrek izugarri lasaitu nau, psikopata-ikaslea izan zitekeela pentsatzen hasia nintzen eta. Hirugarrena ere Camila Läckbergena da. Berde iluna du azala, eta izenburuari ere hotza dario. Egu-

notako une eguzkitsu askotan beragana hurbiltzeko tentazioa izan dut. Idazle beraren hiru eleberri jarraian irakurtzea zer den badakit, jakin. Nahaste-borraste itzelarekin amai dezakezu. Hiltzailea eta hildakoak nahastuz, istorioak, egoerak. Honek pentsamenduaren oina eman dit. Idazleak berdin idazten du beti? Egia ote da istorio bera errepikatu eta errepikatu, bukleatu, baino ez duela egiten? Antzezleen gisara, idazle onak erregistro zabala izan behar du? Eta ez badu, idazle txarra ala monotematikoa da? Zilegia da galde-tzea Läckberg zaleari ea zein ezberdintasun dagoen irakurri dituen hiru liburuen artean?

Irakurtzea ariketa pribatu ala publikoa da? Publikoa bada, urria ikusi dut nik aurtongo udan. Zorionez, begi bi baino ez ditut, eta munduak hamaika eta bat ditu. Agian, neure begiek ikusi ez duten inguruetan izan da irakurketa publikorik. Beharbada, Big Brotherren begiradak harrapatzen ez dituen bazterretan irakurle klandestinoak daude, linterna-peko gauetan liburuak irakurri eta irakurri egiten dituztenak. Agian. Perhaps. ¶